

tagok és az állami gazdaságok dolgozói igen kedvezőtlen anyagi feltételek között éltek és dolgoztak. Köztudott volt az is, hogy a túlzott iparosítás költségeinek java részét könnyen átlátható művelet révén (alacsony begyűjtési árak, progresszív adóztatás stb.) a mezőgazdaság fedezte. Voltaképpen nem a szocialista ipar támogatta a mezőgazdaságot, ahogy azt fennen hirdették, hanem a mezőgazdaság – ezen belül is különösen a magángazdaság – viselte az iparosítás terheit.

Az értelmiség fő tömegei, különösen a népből való feltöltődés révén (amiben nagy szerepet játszott az 1945 után kialakult NÉKOSZ mozgalom) népi-nemzeti rezsimit kívántak, ahol a nemzeti megújulás szolgálatában kibontakozhatnak a népi tehetségek, s virágzó népi-nemzeti kultúra alakulhat ki. A fordulat éve után azonban ezek az elképzelések hiú reményeknek bizonyultak; általánossá vált a szovjet modell másolása és ezzel együtt minden autonóm népi-nemzeti törekvés felszámolása.

Kádár János beszéde a budapesti dolgozók nagygyűlésén a Hősök terén, 1957. május 1-jén

Népszabadság, 2. évf. (1957) május 1. Rendkívüli kiadás.

Kádár János (1912–1989) kommunista politikus, a magyar történelem meghatározó alakja. 1956 és 1988 között több mint három évtizedig volt a róla elnevezett rendszer első embere, a Magyar Szocialista Munkáspárt titkára, majd főtitkára. 1931 és 1944 illegális kommunista, 1945-ben Budapest rendőrfőnök helyettese, 1946-tól a Magyar Kommunista Párt, később a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkár helyettese. 1948 és 1950 között belügyminiszter; majd 1951-ben őt is letartóztatják, minden tisztségétől megfosztják, s csak 1954 közepén rehabilitálják. A forradalom alatt 1956. november 1-ig Nagy Imrét támogatta, utána Moszkva kezdeményezésére elvállalta az ellenkormány vezetését, november 4-én bejelentette a Forradalmi Munkás–Paraszt Kormány megalakulását. 1957 júniusától 1985-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára, 1985–1988 között főtitkára, 1988. május 24-e után az MSZMP elnöke. Ez utóbbi kinevezése azonban lényegében már félreállítását szolgálta.

Az 1957. május elsejei felvonulás a vérben fogant MSZMP hatalom melletti első szervezett demonstráció volt, amely rendzavarás nélkül zajlott le, s amelyen körülbelül 300 ezren vettek részt. Szimbolikusan fejezte ki, hogy a szovjet csapatok 1956. november 4-i bevonulásakor még virulens ellenállás ereje 5 hónap alatt megtört. A berendezkedő Kádár-rendszer szigorú felelősségre vonással és megtorlással lépett fel a forradalom tevékeny résztvevői ellen, a passzív tömegeket viszont hangulatjavító intézkedésekkel próbálta maga mellé állítani. November és május között az MSZMP kialakította álláspontját a történetekkel kapcsolatban. MSZMP Ideiglenes Intézőbizottságának december 2–5. között megtartott, kibővített értekezletén az októberi eseményeket

ellenforradalomnak minősítették. Kiváltó okaiként a „Rákosi–Gerő-klikk” hibás és „dogmatikus” politikáját, a „Nagy Imre-csoport” revizionizmusát, „Horthy-féle erők” szervezkedését és a nemzetközi „imperializmus aknamunkáját” jelölték meg. A látványos eseményekkel párhuzamosan azonban már folytak a kivégzések. 1956-ban még alig volt kivégzés, de csak az 1957-es esztendőben 100 emberen hajtották végre a halálos ítéletet.

Munkások, elvtársak, budapesti dolgozók!

Hatvanezer öntudatos budapesti munkás gyűlt össze ezen a helyen, ahol ma állunk, 1890. május elsején, hogy Magyarországon először tüntessen a proletár nemzetköziség eszméje mellett. Ennek 67 esztendeje. Akkor a szocialista társadalom eszméje még csak a legöntudatosabb munkások szívében élt, és a Duna-medence népeit rabságban tartó gögös Habsburg monarchia az egész tüntetést rendőri ügynek tekintette. Hol van már a gögös monarchia! [...] Végül úgy gondolom, hogy az 1890-es, az 1919-es és az 1945-ös május elsejék mellett sokáig emlékezetes marad és kiemelkedő jelentőségű lesz a mai, az 1957-es május elseje.

Ebben az órában, itt Budapesten, a magyar szocialista forradalom lüktető szívében és a Magyar Népköztársaság minden városában és falvában harcoss tüntetéssel ünnepli a magyar dolgozó nép sok-sok százezernyi fia és lánya a munkás nemzetköziség, a munka nagy napját – május elsejét!

Kedves Elvtársak! Miben van a különös jelentősége az 1957-es magyar május elsejének népünk számára és nyugodtan mondhatjuk nemzetközileg is? Abban hogy ezen a napon az októberi sikertelen ellenforradalom fölött a munkásosztály nemzetközi segítségével döntő győzelmet aratott a magyar dolgozó nép ünnepli május elsejét, a proletár nemzetköziség ünnepét.

Eltársak! Az 1956. októberi események menetében a fasiszta magyar burzsoázia, amely egyrészt az ellenforradalom posványába süllyedt Nagy-Imre csoporttal, másrészt az amerikai nagytőke által vezetett nemzetközi imperializmussal szövetekezett, megdöntéssel fenyegette a Magyar Népköztársaság társadalmi rendjét. Halálos veszély, a megsemmisítés veszélye fenyegette a magyar munkás-paraszt államot, a néphatalmat, a proletariátus diktatúráját Magyarországon. Veszélyben volt népünk nemzeti függetlensége, a béke ügye éppen úgy, mint a bankok, gyárak államosítása, a földosztás, mindazok a nagy vívmányok, melyeket népünk a társadalmi haladás 12 éve alatt elért.

Külön kérdés, és nem feledkezhünk meg arról, hogy az elmúlt évek súlyos hibái jogos elkeseredést keltettek a tömegekben, és ezt az ellenforradalom igen ravaszul és hatásosan tudta használni a Magyar Népköztársaság rendje elleni támadásra.

Még kevésbé feledkezhünk meg arról, hogy Nagy Imréék árulása nélkül – amely döntő pillanatban bénította meg az ország vezetését – és a vezetéstől megfosztotta, félrevezette, tehetetlenségre kárhoztatta a szocialista forradalom ügyéhez hű magyar dolgozók tömegeit – soha nem tudott volna az ellenforradalom olyan sikert elérni, mint amelyet átmenetileg elért.

Mindannyian emlékszünk még az ellenforradalmi támadás sötét napjaira. Budapest utcáin az ellenforradalmi terror lett az úr, tömegesen gyilkolták le a kommunistákat és a haladó embereket. Az országban ezrével vetették börtönbe a párt harcosait, termelőszövetkezeti vezetőket, tanácselnököket, szocializmus híveit, és lemészárlásukra készülődtek. Ismét megjelentek a politika porondján a tőkésék, földesurak, bankárok, hercegek és grófok, élükön Mindszentyvel. Megjelentek a parlamentben, két nap alatt 28 ellenforradalmi pártot alapítottak, még a hírhedt Magyar Élet Pártjának megalakítását is bejelentették, és megjelentek a falvakban, gyárakban a „mindent vissza” jelszóval. [...]

Népköztársaságunk alkotmányos törvényes rendje biztosított. Az alkotmányos néphatalmi és államigazgatási szerveket helyreállítottuk. Újjászerveztük népköztársaságunk fegyveres erőit; a néphadsereget, a határőrséget, a rendőrséget, ezen belül elsőként a karhatalmi egységek fegyveres erőit. A kulcspozíciókból eltávolítottuk az árulókat. A hatalom fegyveres biztosításának feladatába bevontuk és bevonjuk a munkások, bányászok, a parasztok legöntudatosabbjait – megszerveztük a munkásőrséget! [...] A népi hatalom megerősítése mellett másik nagy eredményünk a népgazdaság elemi rendjének és rendes vérkeringésének helyreállítása. [...] Elvetettük a hazug semlegesség jelszavát, és megmondtuk, hogy a Magyar Népköztársaság kitéphetetlen tagja a szocialista országok Szovjetunió által vezetett hatalmas családjának és következetesen hű marad a Varsói Szerződéshez. [...] Leszámoltunk a pártot bomlasztó és az ellenforradalomnak ezzel a kezére játszó, a párt vezető szerepét tagadó revizionista nézetekkel. Ennek a harc következetességnek az eredménye, hogy az ellenforradalom tüzeiben újjászületett a magyar nép vezető ereje, a munkásosztály élcsapata, a Magyar Szocialista Munkáspárt.

Társadalombiztosítás

In: Gál László et al.: Szociálpolitikánk két évtizede. Budapest, 1969, Táncsics. 24–33.

A szöveg részletesen bemutatja az 1950-es, 1960-as évek főbb szociálpolitikai és társadalombiztosítási változásait: a társadalombiztosítás államosítását, majd kiterjesztését; az 1956-os forradalom és szabadságharcot követő jelentős bővítési hullámot; a Kádár-rendszer legitimizációjában fontos szerepet játszó jóléti univerzalizmus kiépítésének kezdeti lépéseit.

Szociálpolitikánk keretében az emberről való sokoldalú gondoskodás jelentős mértékben a társadalombiztosítás útján valósul meg. [...] A szocializmus teljes felépítése, a lakosság életszínvonalának állandó emelése feltételezi és megköveteli a nemzeti jövedelem állandó emelését, a nemzeti jövedelemből felhalmozásra fordított rész tervszerű fokozását, amely a bővített újratermelés forrása. Ez teremt anyagi alapot a fogyasztás állandó növelésére, és így a dolgozók társadalombiztosítási ellátása színvonalának további emelésére is.